

Posudek na disertační práci PhDr. Pavly Doležalové Vztah mezi citovou vazbou a aspekty duševního zdraví adolescentních dívek v institucionální výchovné péči

Oponentka: doc. RNDr. Jana Straková, Ph.D, Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická fakulta UK

Předložená práce má empirický charakter. Představuje kvantitativní výzkum adolescentních dívek v institucionální výchovné péči, který zkoumá souvislost mezi typy citové vazby k blízkým osobám a vybranými indikátory duševního zdraví. Autorka si klade za cíl vytvořit systém indikátorů, které by měly být u adolescentů ve výchovné péči soustavně sledovány a analyzovány a od kterých by se měla odvíjet další výchovná práce s mladými lidmi.

V teoretické části autorka pečlivě představuje teorii citové vazby a vybrané indikátory duševního zdraví, které figurují v empirickém výzkumu, a poznatky o jejich souvislostech. V empirické části pak popisuje použité výzkumné nástroje, výzkumný soubor a sběr dat. Výsledková část porovnává vybrané indikátory na výzkumném souboru a reprezentativním výběru dívek ve věku 15 až 19 let v ČR. Dále zkoumá souvislost mezi typy citové vazby a sledovanými indikátory u dívek v institucionální výchovné péči.

Téma práce je aktuální a důležité. Autorka opakovaně deklaruje, že se jedná v ČR o zcela mimořádný výzkum, který přináší unikátní výsledky. Zjištění i vytvořená metodika by mohly být potenciálně užitečné pro práci výchovných ústavů.

Je možno konstatovat, že práce splnila stanovené cíle a ke splnění cílů použila vhodné metody. **Práce splňuje nároky standardně kladené na disertační práci a doporučuji ji k obhajobě.** Při obhajobě by však autorka měla doplnit nějaké informace a vysvětlení, které v práci chybí. Níže chybějící informace specifikuji a přidávám i dílčí komentáře k vybraným aspektům práce. V závěru formuluji otázky pro obhajobu.

Autorčin podíl na výzkumu, který je předmětem disertační práce

Autorka uvádí, že výzkum byl realizován v letech 2016 a 2017 v rámci grantového projektu „Prevence psychosociálních rizik nezletilých žen a matek s rizikovým chováním prostřednictvím korekce vztahové vazby“, jejímž nositelem byl Národní ústav duševního zdraví. Autorka nspecifikuje, jaký byl její podíl na realizovaném projektu. Tuto informaci bych explicitně očekávala. Disertační práce by měla být výsledkem samostatné tvůrčí činnosti autorky, která nezahrnuje pouze sepsání práce, ale rovněž výzkumnou činnost a analýzu získaných dat.

Zdůvodnění volby aspektů duševního zdraví

Autorka v úvodní části systematicky a srozumitelně představuje teorii citové vazby a vybrané aspekty duševního zdraví, které jsou předmětem empirického zkoumání. Zároveň uvádí výzkumné poznatky o souvislostech mezi citovou vazbou a těmito vybranými aspekty. Nezdůvodňuje však, proč jí připadá důležité se zaměřit právě na tyto aspekty, proč jsou považovány za stěžejní pro popis situace adolescentních dívek a její nápravu. Zároveň se nezabývá otázkou, zda k získání informace o těchto aspektech je opravdu nutno replikovat uvedené šetření, zda některé z nich nejsou dostupné z nějakých jiných zdrojů, typicky z dokumentace dívek.

Metodologie

V metodologické části autorka pečlivě popisuje použité měřicí nástroje. Z popisu však není zřejmé, zda byly všechny tyto nástroje již dříve lokalizovány do českého prostředí nebo zda byla lokalizace

některých z nich provedena v rámci disertační práce: u některých dotazníků je uveden autor českého překladu, u jiných tato informace chybí.

Autorka dále popisuje, jak byly kontaktováni ředitelé výchovných ústavů, a uvádí, jaké výchovné ústavy se do výzkumu zapojily a jaká byla dotazovací procedura. Informuje o počtu respondentek a některých jejich charakteristikách. Nikde však není uvedena informace o velikosti základní populace (dívky v dané věkové kategorii ve výchovných ústavech v ČR) ani o tom, zda respondentky tuto populaci dobře reprezentují. Použité statistické testy vycházejí z předpokladu náhodného výběru, v práci není nikde zdůvodněno, proč můžeme výběr považovat za náhodný.

Podle mého názoru je škoda, že v práci nejsou přehledně uvedeny základní informace o složení výzkumného souboru. Typicky například věkové složení, docházka do školy, etnicita, mateřství, rodinná situace.... Tyto informace byly sbírány v dotazníku CASI-A. Některé z nich jsou zmíněny v textu, tabulka by však byla přehlednější a pomohla by čtenáři rychle a efektivně získat celkový kontext.

Za nejzávažnější slabinu práce považuji absenci zdůvodnění použitých statistických metod a jejich řádného popisu. V kapitole 6.4.5. Procedura zpracování dat je (pouze) uvedeno, že ke „statistické deskriptivní analýze dat byl použit program SPSS s variací statistických metod, například analýza rozptylu ANOVA; byly použity neparametrické metody analýzy dat, hlavně Spearmanův korelační koeficient“. Toto tvrzení je zavádějící a nedostatečné. Analýza rozptylu není používána k deskriptivní, ale k inferenční statistice. Spearmanův korelační koeficient byl v práci používán dohromady s Pearsonovým korelačním koeficientem a není zdůvodněno, proč se autorka rozhodla prezentovat oba koeficienty a také proč volila tuto cestu místo testování rozdílů průměrů. V úvodu práce je opakovaně zmiňován záměr vytvořit regresní model. Ten jsem však v práci nenalezla. Při obhajobě by měla autorka zdůvodnit správnost a účelnost použití dílčích statistických metod.

Jazyková úroveň práce

Práce je napsána kultivovaně a srozumitelně, je účelně strukturována. V textu se však vyskytuje řada překlepů a gramatických chyb (zejména ve shodě podmětu s přísudkem).

V literatuře chybějí některé práce, např. Rosenberg, 1965; Diener et al. 1985.

Otázky k obhajobě

Jak reprezentuje výběr respondentek základní populaci dívek ve věku 15-19 v institucionální výchovné péči?

Splňují analyzovaná data předpoklady pro použití aplikovaných statistických metod? Jak byly tyto předpoklady testovány? Proč byly k výpočtům použity právě uvedené metody?

Na str. 104 předložené práce je popsáno, jak byla sedmibodová Likertova škála použitá v disertačním výzkumu přepočítávána na pětibodovou škálu použitou ve výzkumu ESPAD. Proč nepoužila autorka ve výzkumu dívek z výchovných ústavů stejnou škálu, když bylo jejím záměrem data z obou výzkumů porovnávat?

V závěru práce je konstatováno, že by měly být zkoumané indikátory duševního zdraví pravidelně sledovány u adolescentů ve výchovné péči, aby bylo možno „nastavit co možná nejefektivnější komprehensivní rozvojový přístup“. Proč byly zvoleny právě tyto indikátory? Jak by mohl například vypadat rozvojový přístup, který by byl na znalosti indikátorů založen?